

Βία καί ἀθλήματα

Από τότε πού έγινε ή προσπάθεια άναβισης τών Ὀλυμπιακών Ἀγώνων — οι πρώτοι στήν Αθήνα τό 1896 — όλοι μιλούν για συνέχεια της Ἀρχαιότητας και παραβλέπουν τίς διαφορές πού ύπαρχουν μεταξύ της ἀρχαίας κοινωνίας, πού τους δημιουργήσε, και τής σύγχρονής μας. Γίνεται δηλαδή προσπάθεια, μάταιη ἀν κρίνουμε ἀπό πρόσφατα γεγονότα, νά καλυφθούν οι ἀντιθέσεις και οι ἀνταγωνισμοί, γιά νά οωθεί τό κύρος τών ἄγωνων και νά ἐμφανιστεί τό ιδεολογικό τους ύπόθαβμο σάν συνέχεια τού ὀρχάιου.

Ξεκινώντας ἀπό αὐτήν τήν ἀρχή ὁ Norbert Elias σέ ἔνα ἀρθρό του στό περιοδικό *Actes de la Recherche en Sciences Sociales* (άρ. 6, Παρίσι, Δεκέμβρης 1976) προσπαθεί νά ἐντοπίσει μιά διαφορά μέσα ἀπό μιά ειδική ὅπτικη γνωνία· τή βία πού περικλείουν τά ἀθλήματα. Προσπαθεί λοιπόν νά

έξηγησει τό ύψηλό ἐπίπεδο βίας πού συναντάμε στά ἀρχαία ἀθλήματα (σοθαροί τραυματισμοί, θάνατος) και, σέ συγκριση μέ τη σημερινή πραγματικότητα, τή διαφορετική ἀντίληψη τῆς βίας στίς δύο κοινωνίες, τήν ἀρχαία και τή δική μας δυτική. Ἐπειδή τό ἀρθρό του είναι ἐκτεταμένο ἀλλά και πολύ ἐνδιαφέρον, κρίθηκε σκόπιμο νά παρουσιάσουμε μιά περιλήψη του κι όπου χρειάζεται νά παρατεθούν ὀλόκληρα μεταφρασμένα ἀποσπάσματα. Ἐντοπίστηκαν λοιπόν τόσο οι θεωρητικές ἀρχές, πάνω στίς οποίες βασίζεται η ἐρευνά του, ὃσο και τά κεντρικά σημεία, γύρω ἀπό τα οποία διαρθρώνεται. Πρώτα ἀπ' όλα ο συγγραφέας ἐφιστά τήν προσοχή σ' ἔνα θεωρητικό, ἰδεολογικό και μεθοδολογικό πρόβλημα τό όποιο σχετίζεται μέ τήν ἀντιμετώπιση πολιτιστικών φαινομένων πού ἀνάγονται σέ κοινωνίες διαφορετικές ἀπ' αὐτές πού ἀνήκει ὁ σύγχρονος μελετητής. Πρό-

κειται γιά τόν ἐθνοκεντρισμό, τήν ἀντιμετώπιση δηλαδή μιᾶς ἀλλης κοινωνίας μέ κριτήρια τής δικῆς μας, τής δυτικής, γενονός πού ὅδηγε σέ λανθασμένα συμπεράσματα, καταργώντας τήν ιδιαιτερότητα τοῦ διαφορετικού. Ἐδώ θά θέλαμε νά προσθέσουμε δτι η δυτικός ἐθνοκεντρισμός είναι η αιτία πού ἔχαφανιστηκαν ὀλοκλήρες ἀσιατικές, ἀφρικανικές και ἀμερικανικές παραδοσιακές κοινωνίες, οι όποιες σύμφωνα μέ τά κριτήρια τοῦ δυτικού ἀνθρώπου θάπτεπε νάχαν τή δική του ἐξέλιξη και τήν όποια η Δύση προσπάθησε νά ἐπιβάλει. Μία δεύτερη θεωρητική θέση είναι δτι «ἡ ἐρευνα ἐνός κοινωνικού φαινομένου είναι ἡμιτελής ἀν δεν συνδεθεῖ μέ ἀλλα δομικά χαρακτηριστικά τής κοινωνίας πού ἀνήκει». Σήμερα προκειμένη λοιπόν περιπτωση, πού είναι η βία, ὁ συγγραφέας ξεχωρίζει τά ἔχης ἄλλα χαρακτηριστικά τής ἀρχαίας κοινωνίας, μέ τά

οποία τά ἀντιπαραθέτει. "Ἄς δοῦμε λοιπόν καθένα χωριστά πώς τά ἀντιμετωπίζει ο συγγραφέας:

α. Ο ρόλος τοῦ ἀθλητή καὶ ἡ ιδεαλιστικὴ οἰωνιτικὴ δρματικὰ καὶ ρώμη στην Ἀρχαιότητα.
Κι εδώ ξεκινεῖ από μια θεωρητικὴ ἀρχή, ὅτι μπορούμε νά βρούμε στην αντικείμενες σχέσεις ἀλληλεξάρτησης για φαινόμενα που φαίνονται νά έχουν ὄντιτες δέξεις. Για αυτὸν «κλασικὴ δρματικά» καὶ θα στά ἀθληταῖς δέν είναι σουμβίθωσα διοτι:

αε. Οι ἀνώνες στην Ἀρχαιότητα καθορίζονται ἀπό παραδοσιακὴ ήτη καὶ ὅπι από λεπτομερεῖς κανονισμούς, διώς σημεία, καὶ βασιζόνται ετοι περισσότερο στη σωματικὴ ρώμη.

αε. Η σωματικὴ ρώμη καὶ η νίκη σε ἀθληταῖς είναι στοιχεῖο για κοινωνικὴ ἀνόρθωση.

αε. Ο δελτίος δεν είχε τὴν ἔξειδευσην πού ἔχει τῷρα: Αἰσχύλος, Σωκράτης, Δημοσθένης περάσαν από τὴν διανοικὴ δοκιμασία τοῦ ὄπλιτην ὥστε Πλάτωνας υπῆρξε νικητής σε πολλοὺς ἀγώνας.

Τέλος ἀνδεικτικὸς αὐτῆς τῆς κατάστασης είναι ὅτι διέτη «φρετή» παραπέμπει σε πολεμικὲς δραστηριότητες «εὐγενούς» ἀτομού, διώς ἡ σωματικὴ εἰκόνα είχε τὸν κυριαρχὸν ρόλο.

θ. Ο πόλεμος. Τὸν τόπον όπου ἐλεῖ τὰ ἔξτη:

θ. Τά ἀθληταῖς είχαν πολεμικὸν ἥβος καὶ ἦταν στενά συνδεδεμένα με τὰ δραστηριότητες μάς πολεμικῆς ἀριστοκρατίας. Η ἐμφάνιση τῶν σπόρων τὸ 190 α. ουνδέεται με μία «νομιμότατα» ἕρθε τριταρικού στογέα.

θε. Ο τρόπος διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου (ἀπό πολίτες τῆς πόλης-κράτους) καὶ ἡ τεχνικὴ τοῦ τόν πληρούματος στὰ ἀθλήματα. Ὅστε ο Φύλωτρατός — συγγραφέας τῆς ρηματικῆς περιόδου — νά λειπει διά τά τελευταί ἐτοιμάσια για τὸν πόλεμο καὶ τὸ ἀντίτυπο ἀναποτελεῖ δὲ τὴν ἐποχὴ διούσι αὖθις θωρακίσαντας τοὺς «Ἐλλήνες πολέμων, διώς τοι, τὸ πορκάτιον (πόλην καὶ πυηγαχά μαζὶ) πού τούς θωρίσεις στὸ Μαραθώνα καὶ τὶς Θερμοπύλες, διταν πάσανε τὸ ὄπλο τους.

Θά προθεσμούμε κι ἐνα τρίτο καρακτηριστικὸ το γενούς ότι δόπλευος ἦταν συνήθης διακανονισμὸς «διακρατικῶν» υπόθεσεων, πράγμα πού ἔχει τὸ δόπλο παραπάνω στοιχεῖα καὶ τὸ διάχυτο πολεμικὸν ἥβος στην ἀρχαία κοινωνία, γιατὶ ἦταν στοιχεῖο αὐτούσιτηρης τῆς:

γ. Η προστασία τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ αυτοδύμηνα. Η παρατήρηση τοῦ συγγραφέα ἔδω είναι ὅτι στην Ἀρχαιότητα η προστασία τοῦ ἀτόμου δέν ἦταν ἀποκλειστικὴ υπόθεση τοῦ κράτους, διώς σημερα, ἀλλὰ ὅτι σηματικὸν ρόλο ἔπαιξε καὶ οἱ οἰκογένεια. Αὐτὸν εἶναι καὶ ἡ σημαντικὸ στοιχεῖο για τὴν φύση τῆς κρατικῆς ὄργωντας τῆς ἐποχῆς. Παραβέτει ἐπίλοιπος ἀποστολάτης από τὸ Δημόκριτο, όπου λέγεται διότι είναι δικαῖον καὶ σωτηρικὴ ρώμη συμβάλλων στὴν αὐτοδύμηνα. Εἴδο γινεται καὶ μᾶ ἀλλή σημαντικὴ παραπήγηση, ποὺ τὸ γεγονός διό το συγχρόνο κράτος-ἔδως, δέν ἐπιτρέπει δια στὶς διαπρωτικὲς σχέσεις, δέν τὸ ἐμποδίζει νά τὴν διοκεῖ στὶς διακρατικὲς σχέσεις καὶ μάλιστα σὲ πολὺ μεγάλη βαθμό (πόλεμος). Προσθέτουμε καὶ τίς σχέσεις ἔδουσις καὶ στόμου στὶς δικτατορικὰ καθεστώτα (μιλάμε πάντα για σωματικὴ βίᾳ).

γ. Η διαφορὰ διώς είναι, κατὰ τὸν Elias, ὅτι ἐνα τέτοιο γεγονόν προκαλεῖ οισθιματα γενικῆς κατακραυγῆς, ἀποδυκιμασίας καὶ ικέτικης καταδίκης από τὸν κορό. ἐνώ στην Ἀρχαιότητα, διώς θα δουμε παρακάτω, δεν συμβαινει τὸ ίδιο.

δ. Η σχέση τοῦ ἀτόμου με τὸ κοινωνικὸ σύνολο καὶ ἡ διαμόρφωση τῆς συνειδήσης μέσα ἀπό τη

σχέση αὐτή καὶ ἀναφορικά μὲ τὴ θία. Καταλήγει λοιπόν, ὅτι μέσα σ' ένα τέτοιο πλαίσιο ἡ συνειδήση ἀποκεῖ διαφορετικὸ περιεχόμενο. Εἴδω λόγον καὶ διος σημαντικὲς παραπότητες: δι. Ο «κλασικὸς Ἐλληνός» δέν ἔχει ἔξεικεμένη λέσχη για τὴ συνειδήση την τωρινὴν εννοία της ἐσωτερικῆς ἀρχῆς, μέρους τοῦ ὄπλου που καθοδηγεῖ τὴ συμπεριφορά του... πού δρά από μόνη της.... Η ἐμφάνιση της συνειδήσης, διότι τὴν έρουμε τώρα, ἀνάγεται ἐμβρύωσά κατὸ Σωκράτη καὶ τὸ «δαμάσιον» του. αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴ φωνή. Άλλα καὶ αὐτὸν είναι περισσότερο ἔξαρση παρὰ κανόνας. Ο ἀρχεῖος «Ἐλληνός» θασάζουν σε μία «συνειδήση» πού συμβολίζειν ἀπὸ συλλογικὲς εἰκόνες ὑπεράθρων υπάρχουν εἴσοδο τὸν ἀνθρώπον, πους θεούσαιμον ποὺ λιγο-πού αυτούσιοι αυτούσιοι υπάρχουσιν πάνησθεντοις τις ἔπειτα νά κανονίσουν τά πόθι τους. Μ ἀλλα λογίνα δέ λέγουμε ὅτι υπερειχε τὸ συλλογικὸ τοῦ ὄπλου, ώστε τὸ ὄπλο νά ἔντασσεται πολὺ περισσότερο σε κοινωνικοὺς νόμους:

θ. Τα παραδείγματα πού ἀναφέρει ὁ Elias δείχνουν τί μορφής συναίσθημα δημιουργούσεις ἡ δικοητή σίας. Ἁρού καθορίζει διότι τὸ αἰσθημα τῆς ἡθικῆς κατακραυγῆς κατά τὴν σίας δέν ἦταν ἐντόνο, τοσοῦ στὶς πολεμικές σχέσεις (γενοκτονίες) δύο καὶ στὶς προσωπικές, παραβέτει τὸ παραδείγμα τοῦ «Ἀχιλλέα ἀπό τὸν Ὀμῆρο». Πρόκειται για τὸ γεγονός, διόπου ὁ Ἀχιλλέας σκότωσε, πάνω στὸ θυμό του, για τὸ θάνατο τοῦ Πατρόκλου δώδεκα νέους Τρώων. Ο «Ομῆρος λοιπον καλεῖ τοὺς δόλλους νά συμπτωσέουν, νά συμπαθήσουν καὶ νά καταλάβουν τὸν ἥρωα για τό πάθος του· πουθενά δύως δέν γινεται λόγος για ἀποδοκιμασία του ἡ καταδίκη του. Ιδία συναίσθημα δημιουργούσειν καὶ οι βιαστραγίες σε πολεμού, διότι πούτρει συμπόνια για τὰ θύματα, ἀλλὰ δχι καταδίκη τῆς πράξης.

Από τὸ σύντομο αὐτὴ παράθεση τῶν κύριων διαβρωτικῶν στοιχείων τοῦ ἀρθρου τοῦ Elias συνάγεται διότι είναι δύσκολο νά καταλάβει κανεὶς τὴν ἀμύνηση τοῦ δριου ἀνόχης τῆς σίας στὰ ἀθλήματα, χωρίς νά τὸ συνδέσει με ἀλλὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ιδιαίτερης κοινωνίας. Ετοι δη̄ δια δέπεται τόδο ἀπό ἔσωτερικούς, στὴν κοινωνία πού ἔρευναμε, παράγοντες (ρόλος τοῦ ὄπλου καὶ τῆς αἰθλητῆς καὶ τῆς σωματικῆς ρώμης, αὐτούσια) δύο καὶ αὐτὸν ἔξωτερικούς, πού είναι οι σχέσεις διαφόρων κοινωνιών μεταξύ τους (πόλεμος). Υπάρχει λοιπόν ἔνα σημεῖο, διότι τὸ ἀθλητικό, διόπλευς, ἡ αυτοδύμηνα, καὶ κοινωνικὴ θέση τοῦ ἀθλητῆς συνδέονται μεταξύ τους καὶ ἔχονται τὴν υπάρχηση σε μεγάλη βαθμό τία στοιχεῖ αγώνες, γιατὶ ἀκριβώς δη̄ δια δέπεται τὴν θέση της βιολογικῆς υπάρχησης τοῦ ἀπό-

βέθαια, δη̄ πως είδαμε καὶ παραπάνω, μπορει τὸ συγχρόνο κράτος-έδωνς νά μην ἐπιτρέπει τὴν ἀσκητή σίας μεταξύ τῶν μελών του καὶ νά καθορίζει τὶς σχέσεις τους, μέτη λεπτούς κανονισμούς, δη̄ς ἀκριβώς λειτουργούν καὶ τα ἀθλήματα, ἀλλὰ τὴν ἐπιτρέπει στὶς διακρατικές σχέσεις, δη̄ς ποὺ καὶ στὶς σχέσεις κράτους καὶ πολιτ., δη̄ πρόκειται δέθαια για τὴν αὐτοσυντήρηση τοῦ πρώτου. Πολὺ συντά τοντίζει ὁ Elias διότι «οι περιορισμοί στὰ θέματα τῆς σίας δέν είναι ἐνδειξη φυσικῆς ἀντερόπτησης τῶν «πολιτισμῶν» κρατῶν μας, ούτε αἰώνια χαρακτηριστικά φυλετικῆς ἡ ἐθνικῆς υπόστασης». Είναι ἀπλά μά δη̄ψην ένδος ίδιατερού τύπου κοινωνικῆς ἀνάπτυξης ης πού είχε διάγκη από τὸ πολευρό κοινωνικό ἐλεγχο τῆς σίας καὶ μά ἀντίστοιχη διαμόρφωση τῆς συνειδήσης». Ό μύθος αὐτῆς τῆς ἀντερόπτησης καταρρίθηκε μὲ τὶς ναζιστικὲς θηριωδίες τὴ στιγμὴ πού οι Εύρωπαιοι είχαν ἀποκλείσει διότι θά συνέβαιναν τέτοια γεγονότα στὸν 20ο αι. καὶ καταρρίπτεται μὲ τοὺς συνεχεῖς πολέμους:

‘Απόδοση
‘Αντρέας Ιωαννίδης

Violence and Athletic Games

Norbet Elias, in an article published in the "Actes en Sciences Sociales" no 6 Paris 1976, deals with the violence in athletics, one of the characteristics that distinguish the modern from the ancient Olympic Games. For the overall appreciation of cultural phenomena in older societies one has to study carefully the relevant theoretical, ideological and methodological problems, since any "research on a social phenomenon remains incomplete if not related to other characteristics of the social structure to which it belongs". The author concludes that violence is conditioned by "inferior" factors, innate in a society as well as by "exterior" ones, created by the relations among societies. Therefore, the defence war, the self-defence and the social status of an athlete relate to one another and can explain the violence in athletic games, since violence lies on the basis of the biological existence of humans.